

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. дпн Мира Цветкова-Арсова,
катедра „Специална педагогика“ при ФНОИ на СУ „Св. Климент
Охридски“**

на дисертационен труд

**за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно
направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)**

Автор: Мария Филипос Манариоти

**Тема: „Използване на информационни и комуникационни технологии при обучението на
ученици с ХАДВ на гръцки език“**

Научен ръководител: проф. д-р Неда Балканска

1. Кратко общо описание на представения комплект материали по процедурата

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № 38-661/18.12.2023 г. съм определена за член на НЖ по процедурата за провеждане на защита на дисертационния труд на Мария Филипос Манариоти, редовен докторант по специална педагогика на английски език към катедрата по специална педагогика на ФНОИ при СУ с научен ръководител проф. Неда Балканска.

Комплектът материали на електронен носител, представен ми за преглед и рецензиране, включва необходимите документи, сред които пълният текст на дисертационния труд на

английски език, Автореферат на български език, CV, публикации по темата на дисертационния труд и пр.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Мария Манариоти е бакалавър по предучилищна педагогика от университета „Демокрит“ в Тракия, като е завършила през 2012 г.

Има магистърска степен по специална педагогика от университета в Никозия, Кипър, през 2015 г.

Зачислена е като редовен докторант по специална педагогика на английски език към СУ, ФНОИ, катедра по специална педагогика през 2018 г. със срок на обучение от 3 години под научното ръководство на проф. Неда Балканска. Отчислена е с право на защита през месец юли 2021 г.

Мария Манариоти е работила през годините като специален педагог в различни учебни заведения в Гърция, като последно е била учител в общообразователно училище в Самос.

3. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд на Мария Манариоти е умело подбрана, отличава се с актуалност и значимост за теорията и практиката. Тя комбинира няколко научни полета – от една страна работа с деца и ученици с хиперактивност и дефицит на вниманието (ХАДВ) с акцент върху овладяването на гръцки език, и от друга страна информационните и комуникационни технологии и тяхното приложение в съвременните условия на учебния процес, при това в приобщаваща среда.

4. Характеристика и оценка на структурата и организацията на дисертационния труд

Дисертационният труд на Мария Манариоти е в общ обем от 211 страници, от които фактическият текст заема 121 страници. Той има следната структура: две теоретични глави, една глава с постановка на изследването, една глава с анализ на данните и резултатите,

заключение, приноси, публикации, библиография, приложение. Съотношението между теоретичната част, постановката на изследването и анализа на резултатите е приблизително 65:12:40 страници.

Забелязвам, че на титулната страница на пълния текст на английски език е посочена 2022 г., на титулната страница на Автореферата – 2021 година, а не актуалната към момента година на защита.

Уводът е доста кратък, но нелошо въвежда в проблематиката на дисертационния труд.

Първата от двете теоретични глави е посветена на синдрома на хиперактивност с дефицит на вниманието (ХАДВ). В рамките на 8 параграфа тази глава предлага дефиниции на ХАДВ, причини за поява, терапевтични подходи, обучение в грамотност, използване на технологии в учебния процес с фокус върху езиковото преподаване по гръцки език. Теоретичното излагане на фактите е добро, организирано и по подходящ начин представя една съвременна и актуална картина на същността на синдрома на хиперактивност с дефицит на вниманието (ХАДВ) и на преподаването по гръцки език в начална училищна степен в Гърция. Налице е добро познаване на литературните източници по темата и умелото им представяне по свързан и структуриран начин.

Втората глава засяга съвременните тенденции в обучението на ученици със синдром на хиперактивност с дефицит на вниманието (ХАДВ). В нея в 6 параграфа се описва езиковото развитие при тези деца, информираността и познанията на учителите за работа с тях, образователните технологии като помощно средство в обучението, описват се различни видове нови технологии, поставя се акцент върху приобщаващото образование на ученици с ХАДВ и се анализират ползите от включването на технологии в учебния им процес с фокус върху преподаването по гръцки език.

И двете теоретични глави са добре построени, логически и последователно въвеждат в изследваната тематика.

Третата глава представя постановката на изследването. Целта е добре формулирана. Издигат се четири работни хипотези, които добре кореспондират с целта и цялостния замисъл на изследването. Участници в изследването са общо 100 деца в начална училищна възраст от няколко населени места в Гърция (Солун, Кавала, Серес, Ксанти, Комотини), които се обучават в различни учебни заведения, предимно частни. Те са разделени на контролна група от 50

ученици без синдрома на хиперактивност с дефицит на вниманието (ХАДВ) и експериментална група от 50 деца с ХАДВ. От всички изследвани ученици, 76 са момчета и 24 са момичета. Изследването е построено в три етапа, като в първия е засечено настоящото равнище на справяне на всички ученици (претест), през втория етап с учениците с ХАДВ са приложени различни компютърни игри с насоченост към езиковото развитие – предимно към буквуване (спелуване), четене, разбиране, а през третия етап отново е засечено равнището на справяне на всички ученици (посттест) след извършената през втората фаза работа. Същинското изследване (обучаващ експеримент) е проведено индивидуално с всяко дете с ХАДВ в тиха и спокойна среда през 2020 г. Цялостното изследване представлява един класически обучаващ експеримент с провеждането на претест и посттест, което е добро и надеждно решение за установяване на същинското влияние на приложените компютърни игри в учебния процес и техния реален ефект върху експерименталната група от ученици с ХАДВ.

Четвърта глава е посветена на анализ на получените резултати, като е извършена статистическа обработка на събраните данни с програмата SPSS-версия 22.0. Чрез таблици, графики и текст е направен добър и обстоен количествен и качествен анализ на представянето на двете групи изследвани ученици, като акцентът е върху ефекта от прилагането на различните компютърни игри, целящи развитие на езиковите умения по гръцки език при учениците с ХАДВ. Поотделно са анализирани различни аспекти на езиковата работа – уменията по четене, разбиране и др. Използвана е трипосочна ANOVA за установяване на множество разлики между половете, между отделните класове, търсени са разлики по отношение на ефекта на времето и влиянието върху различни извършени дейности: процент на правилно изписване на букви и думи, правилно разбиране, четене, съсредоточаване върху задача, общо поведение. Засечени са разликите в различните дейности при учениците с ХАДВ преди провеждане на експеримента и след него. Съпоставено е представянето с групата на ученици без ХАДВ. Анализът е добър, систематичен и последователен. Използвани са надеждни методи за установяване на равнището на справяне и за засичане и сравнение на резултатите преди и след експерименталната работа.

Анализът е последван от Дискусия, която в рамките на само две страници прави съпоставка на собствените резултати с тези в други сходни изследвания. Съответно тук Мария Ф. Манариоти стига до извода, че първите три издигнати работни хипотези се

потвърждават в резултат от направения анализ, а четвъртата хипотеза се отхвърля и не се потвърждава.

На същата страница след Дискусията е записано Заключение, в което са отправени 14 общозвучащи препоръки за бъдещото използване на информационните и комуникационни технологии в учебния процес на международно равнище с предложения, като: създаване на платформи, разкриване на европейски център, международен обмен на данни, разширяване на международните възможности за обучение на учители и пр. Тези препоръки са доста широко формулирани и без тясна и конкретна практическа подкрепа.

Не са формулирани Изводи, въпреки отправената препоръка по време на вътрешната защита.

В библиографската справка са включени на пръв поглед около 160-170 литературни източници, предимно на английски език. Включени са и такива от последните 5 години (съответно от годините 2019, 2020).

След Библиографията са поместени доста приложения, които заемат следващите около 70 страници. Страница 160 е оставена празна.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите, които Мария Манариоти формулира, са общо 6, като те не са разделени на такива с научно-теоретичен и с практико-приложен характер. Най-висока стойност имат приноси 2, 3, 4 и 5. Добре би било обособяването на приносите на отделна страница и разделянето им по вид.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В оригиналния и пълен текст на дисертационния труд на английски език на Мария Манариоти са описани четири публикации, чиито заглавия имат пряка обвързаност с темата на дисертационния труд и ги приемам като такива. Всички те са самостоятелни и са от сборника с доклади на педагогически специалисти и докторанти на ФНОИ от ноември 2022 г., съответно поместени на стр. 779, 752, 821 и 768. В Автореферата са

посочени публикации със същите заглавия, но от различни години и в различни издания. Има несъответствие в описаните публикации в двата текста.

7. Автореферат

Авторефератът отразява като цяло добре и в съкратен вариант общото съдържание и текста на дисертационния труд. Той е в обем от 50 страници. Преводът на български език е добър. Тук прави впечатление, че уводът е доста по-дълъг от този в оригиналния и основен текст на дисертационния труд на английски език. Страниците в съдържанието на Автореферата не кореспондират с реалните страници в текста му.

8. Въпроси към докторанта:

1. Как преценявате общата готовност и познания на общообразователните учители в Гърция за работа и директно прилагане на предложените от Вас компютърни игри в учебния процес на ученици с хиперактивност и дефицит на вниманието (ХАДВ) с цел подобряване на уменията им по гръцки език, свързани с четене, разбиране, съсредоточаване на вниманието и пр.?
2. Как възнамерявате да популяризирате резултатите от Вашето собствено изследване в Гърция?

Заклучение:

Дисертационният труд на Мария Филипос Манариоти на тема „Използване на информационни и комуникационни технологии при обучението на ученици с ХАДВ на гръцки език“ с научен ръководител проф. Неда Балканска съдържа научно-теоретични постановки и научно-приложни резултати, които представляват принос за науката и практиката на специалната педагогика.

Дисертационният трудът отговаря на изискванията на нормативната уредба в Република България в лицето на Закона за развитие на академичния състав и в частност на изискванията на Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени, по отношение на актуалност на тематиката, структура, организация, спазване на основни положения. Дисертационният труд представя едно интересно и стойностно изследване с

немалка група ученици в начална училищна възраст, обучаващи се в Гърция, разделени на контролна и експериментална извадки, и показва, че докторантът Мария Манариоти притежава задълбочени теоретични познания по разглеждания проблем, видни в теоретичните глави, притежава качества и умения за планиране и практическо провеждане на научно изследване, както и умения за анализ и интерпретиране на научни данни и резултати, в научна област 1.2. Педагогика – Специална педагогика.

Въз основа на всичко изложено по-горе, аз давам **положителна оценка** за дисертационния труд и автореферата, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на **Мария Филипос Манариоти** по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 22 януари 2024 г.

С уважение:

(проф. дпн Мира Цветкова-Арсова)